

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

N y i l t v á l a s z Ballagi Mór ur 3-dik nyiltlevelére.

J e l l e g e : „Christianity is from above, not from beneath.“
Dr. Caldwell.

V é g e .

Mi világosságot, biztosabb körvonalozást kívánunk, főleg a ker. vallás eredetére nézve, mi nem vagyunk naturalisták vagy pantheisták. A természet körében, tehát az élő és élettelen teremtmények mozgalmainál, más-kép működik az Isten teremtő és fentartó lelke; a kegyelem körében már Isten gyermekeinek szellemi életére kerül ki az Isten lelkének hatása; e kettő mellett van természetfeletti kör is, hol Isten rendkívüleg a kijelentés közvetlen útján bizta meg és képesítette a látnokokat és apostolokat a mások tanítására. — Az istenképére teremtett ember különösebb gondviselés alatt kell hogy álljon, mint az ásvány és növényvilág; üdv és örök élet csak embereknek adományoztaték, mindkettő túllépi a földi és világi azaz természeti kört, s így a czélok elővitele és eszközlése természetfeletti, világfeletti és világtuli módon való ápolást kíván. Az ugyanazon egy isteni szellem működését a körök és czélok szerint egy keretbe vonni nem lehet. A belső ember már maga oly fogalom, mely a külső vagy ő embert túlhaladja, s nem esik egészen és minden működésében a pusztá nyers természet körébe. Az istenországa is oly fogalom és valóság, mely természetileg, földiratilag, sőt csillagászatilag sem határolható. Maga a szellem kisiklik a természeti kutató eszközök — legyenek a legfinomabbak bár, — határából. — Az a talaj tehát, minő: belső ember, szellem, istenország, — melyre és melyen Isten lelke különlegesen munkál magasb, elvontabb, rejtettebb minőségénél fogva a pusztá természeti hatásnál felségesebb, finomabb tényezőt igényel mint p. o. a jegezesedés, atomtömörülés stb. Találólágy írja Stuart Mill czáfolója Browne: „Isten a ki teremté az ember testét és lelkét nem lehet képtelen érintkezésbe tenni magát az általa előállított érzékekkel és értelmi tehetségekkel.“ Beyschlag szerint: a lélek birodalma a természetfeletti kijelentések titkos dolgozó terme.

A pusztá természeti törvények vas korlátai alatt a személyes fenmaradás, öntudatos halhatlanság, jövő végtelen élet, mennyország nem realizálódhatnak. A természet halált szab határul az embernek, a mi e rideg s kérlelhetlen természeti törvény porlasztó következményei alól kivonja az embert, s a mulandóságon felül és túl pályát nyit előtte: az természetfeletti hatásokra vihető, mint forrásra vissza. — A keresztyénvallás lényegileg épen annál fogva magasztosabb minden tudománynál és szervezetnél, hogy t u l e m e l a végesen, a mulandón s oly országból nyeri táplálatát, mely „nem e világból való,“ — inné Jézus e „világos szava“ legfényesebben igazolja a természetfelettséget. — Mi bibliai alapon állunk tehát, mikor a természetfelettséget körömszakadtig védjük a modern naturalisták ellen. Mi nem fogadhatjuk el Lang zürichi modern lelkész azon véleményét „lehetlen a világ egyetemben a kívülről való beavatkozás, mert minden a mi előáll a dolgok természetének eredménye“ — ez lerontja a lelkekben a természetfeletti való hiedelmet. A pogány Celsus tagadta már a természetfelettséget, azt állítván következetesen, hogy mindennek a mi lesz, természete: e l v e s z n i , megsemmisülni. Celsus ugylátszik összezavarta a physikai és erkölcsi világ köreit. Ellenében azonban a hitvéd Origenes állítá, hogy Isten tehet bizonyos dolgokat, melyek felül vannak a természetén (Contra Celsum. V. 23. 24.) p. o. közölhet az emberrel felsőbb, isteni természetet . . . tehát az enyészet hatalma alól kivehet. A kertész — mondja Beyschlag hittanár találólágy, egy nemes mag beoltása vagy szemzés által a vad esemetét átalakítja. anélkül, hogy a természet ellen cselekednék a beavatkozás által. — A mi visszaéléseket a középkorbeliek s a meriv orthodoxok (milyenek mi nem akarunk lenni) elkövettek a természetfeletti eszméjével, azoktól mi is kívánjuk megtisztítani az eszmét, s magunkévá teszszük N a v i l l e Adrien értelmezését „a ker. természet-feletti való hit vissza vezetve l é n y e g e s e l e m e i r e , mely is ez: himni Isten különös beavatkozását a történelemben az emberi nem üdvére, — már egyszer diadalmat vett az antik pogányságon, s diadalmat veend még egyszer az ujkorban is.“

Rey francia író (La Crise actuelle . . . et sa solu-

tion) jól mondja „korunkban a természetfeletti lett minden támadás célpontja, ennek tagadása a liberalis theologia legáltalánosabb tétele. Félrevive egyfelől a természet-tudományok haladása által, félre másfelől az anthropomorphismustól, mely mindamellett mégis mellőzhetlen idoma minden ismeretnek Istenről (míg mi emberek leszünk), — a liberal theologia megfosztja Istent szabadságától, függetlenségétől, műve feletti legfőbb úrságától; megtagadja tőle a morális és természeti világba való különleges módoni beavatkozás képességét, s bebörtönzi őt mozdíthatlan törvények keretébe, mely törvényekkel zavarja össze Istent.“ (Revue Chrétienne 1874. 271. l.) Ily nézet mellett megállhat-e még soká Isten személyisége, tudata és atyai mivolta? A teremtő szabadságának tagadása maga után vonja a teremtmény szabadságának tagadását is.

De a természetfeletti tagadása megrendíti a Krisztus lényét is. Szent-e, büntelen-e a Krisztus valóban? „Az abszolút moral valósult-e egy emberi személyben, vagy csakis relative? Lehet-e Krisztus tárgya hitünknek, örök tápláléka lelkünknek, az élet kenyere, — vagy nem egyéb ő, mint az erkölcsi élet hőseinek egyike, legnagyobbja bár, de mégis csak oly hős, a ki az emberi tökéletlenség feltételeitől nem ment?“ E kérdést „lenni vagy nem lenni“ lényeges kérdésnek veszi Rey, mi is, és vele folytatjuk „Az Isten mint atya és mi köztünk, a tökéletesedés útján, ott találjuk egyfelől a bünt és elveszést, másfelől Isten hatályos és szabad nyilatkozását a történelemben, elveszett teremtményei üdvére. Hinni, hogy az ember maga magát megszabadíthatja, s hogy az emberiség saját erejének természetes és egyszerű kifejtése által elérkezendik rendeltetése valóítására, s hogy nincs szüksége különös beavatkozásra, természetfeletti segílyre, és semmi üdv tényre, melynek eredete az emberi körön s a természet megmásíthatlan törvényein kívül feküdnék: ez az egyházra nézve 18 százados életében merő illúzió, oly tévedés, mely következetesen foly a szabadakaratnak és a természetfeletti tagadásából; — tévedés, melynek az egyházi hit változatlan tanubizonyosság hatalmával ellentmond, s e bizonyosság az örökélet ajándéka J. Krisztusban, a kinek adatott realizálni a moral eszményét, az Istenben személyesültet, s azt kinyilatkoztatni a lét legmagasb idomában a szabad és tökéletes személyiségében.“ (u. o. 275. l.) „Egy emberi személyben valósult abszolút moral alkotja a keresztyénség eredetiségét növekvő hatalmának titkát. Ez a megváltó tény kiválólag.“ „Ha a Jézus Krisztus személyében a természetfeletti elem félretételik tanításának összes rendszere összeomlik.“ „Az Ige megtestesülése teremtői tény.“ — „A csoda nem észellenes, mert az nem elfojtása valamely erőnek, hanem tulszárnyalása annak egymásik erővel, mégpedig erkölcsi tényezővel, mely egyedül képes tenni azt.“ (S. Row: „The supernatural in the new Testament.“ London, 1874.) „A

Krisztus szabadító ereje és szeretetének csodái nem megtörései a természet törvényeinek, természetfelettileg gyógyítják azt, mi természetellenes. Hol a természetellenes: a vak zárt szemében-e, s a siket néma zárt fülei és nyelvében-e, vagy azon tényben-e, hogy a szeretetteljes megváltó csodás szavával megnyitá azokat? Mi a természet ellenes? látni a világot vétkesnek, elveszettnek olykép, hogy azon a kereszt áldozatja sem segíthet? A természetfeletti nagyon is megegyez a természettel, midőn a megfeszített szent nem marad a meg nem érdemlett halál torkában, de feltöri a koporsó zárait. A természet és a lélek csodái egy magasb összhangnak visszhangjai.“ — (Bey-schlag), „Az a ki először zavarta meg az eredeti összhangot, nem az Isten, de az ember volt. A bűn által okozott rendetlenséget helyrehozni s visszavezetni a világot a tökély útjára, mely rendeltetése, tette szükségessé, hogy Isten teremtő ereje új kifejtése által ellenálljon a halál és bűn sötét hatalmasságának. Szabadakaratunk tévedéseivel szemben Isten helyrehozó beavatkozása nem csak lehetséges, de szerető és könyörülő mivoltánál fogva Isten részéről szükséges is. A csodák távol attól, hogy természetellenesek lennének, nem egyebek, mint természetfeletti ellenhatások azon rendetlenségek ellenében, melyek maguk a természetellenesek.“ — (Christlieb.)

Miután a korábbi leveleiben többiben és gúnyosan felmelegített vád tételét, hogy a mi irányzatunk észtagadó, egyes hitnézeteink „észteletliségek“ unalomig ismételve, utolsó levelében újra előtörbe hozza és pedig azon lesújtó határozottsággal, hogy nekünk az „ész törvényszéke előtt örökre vesztett pörünk lesz,“ kénytelen vagyok én is e zár-levelben, ha röviden is, a fentebbiek mellett e kérdést tisztázni és érinteni.

Mi észtagadók sem nem voltunk, sem nem vagyunk, sem nem leszünk, miként nem világosság megvető az, a ki kisebb világosság mellett nagyobb világító testet is elismer, a kisebb jó mellett a nagyobb jót helyén találja. Az ész, e megbecsülhetlen isten adományt, mindig fejleszteni, mi is feladatunknak tartjuk, s használni mindenütt, tehát a vallás terén, a szentírás magyarázásnál is; az ész nagymérvű szerepének elismerése nyomán valljuk és hirdetjük a haladást, fogadjuk el a szabadvizsgálódást, s a tudomány által kétségtelen igazsággal bebizonyított vívmányok előtt szemet nem hunyunk.

A kijelentés nagy titkát p. o. az Ige megtestesülését észleges okokkal is igyekezünk igazolni Isten feltétlen szabadságából, az ember határtalan tökéletesedhetőségéből, s az Isten véghetetlen szeretetéből, s azon helyes és nagy elvből „a megtestesítés a végcélja Isten utjainak.“

A szabad vizsgálódás módszerét alkalmazzuk a legnagyobb hittételekre is p. o. a kijelentésre, innen van, hogy a hittételek igazolásában jóval tovább haladtunk mint akár az egyházi atyák, akár a reformátorok s így nem

állottunk meg, s álláspontunkat Smith Payne oxfordi volt hittanár szavaival jelezzük „A kijelentés a mi physikai állapotunkra nem vonatkozik, az ész teljesen elég az egészségi törvények tanítására; ha a biblia elítéli például az iszákosságot, torkosságot stb. erkölcsi indokból teszi, mert azok bűnök. A kijelentés azokra sem terül ki egyenesen, miket elménk segítségével elérhetünk p. természettudományok; tulajdonképeni tárgya a kijelentésnek: erkölcsi viszonyunk Istennel, különösen jövő állapotunk.” (Science and revelation. London. 1871. 67. l.) Hozzá teszem: a kijelentés nem a világot, hanem a világ azaz a teremtés koronáját, kiben a világ tükröződik, az embert illeti. E kijelentés csak a mi szempontunkból, innen alulról, természetfeletti, Isten szempontjából természetes. Ha a kijelentés pusztán emberi elme terményeül, ész működés szüleményeül fogatik fel, tehát természetfelettsége tagadatik, úgy el kellett volna arra jutni az embernek az ő és új szövetségi kijelentés zónáján kívül is, tán előbb is, s nem csak egy, de sok helyen, és pedig oly tökélyvel, mint szentkönyveink tartalmazzák. Maga a kijelentés igazi fogalma személys Istent és személyes elfogadó alanyt (embert) tételez fel, még pedig az ész törvényszéke előtt, mert az az erő, mely embert értelmi, erkölcsi és vallásos képességekkel ruházta fel, e képességeket maga nem nélkülözheti — s imé a föld jelenleg élő s a történelem elmúlt századában élt annyi megszámlálhatlan millió emberei közül pusztán eszközre támaszkodva mily tömördeken találtattak, találatnak tudósok épen, kik magát a személyes Istent nem ismerék és nem ismerik el? Az emberi ész segítettése, megvilágosítása rendeltetésünk felsőbb régióiban, tapasztalati követelmény, s ez csodás azaz természetfeletti módon történt, mert ha rendes uton történt volna, egyetemesnek kellene lenni a személyes és tökéletes Isten ker. fogalmának, mint az ész és lelkismeret adományoknak.

Álláspontunk a haladást tünteti fel, igazolhatjuk azzal is, hogy már megkisértünk behatolni a dogmák lényegébe, a szentírás tartalmának örök értékű részeinek kiválasztásába, s magukat a kijelentett igazságokat, nem elégedve meg pusztán hivatkozással a locusokra, és zokokkal is igazolni. Ez már haladás, a korszerűség tekintetbe vétele, s a tudományok méltatása. — Csakhogy mi a tudománnyal nem lerombolni, de — amennyire lehet a titokszerűséghez képest, megvédeni s fentartani kívánjuk a kijelentés igazságait.

Épen az emberi ész és erő mivoltának ismerete bizonyítja önnön korlátoltságát, határooltságát, s így az emberi ész mellé és felé az isteni ésszt, a kijelentést mi szükségből folyólag elfogadjuk kiegészítésül, tökéletesítésül. Minket tökéletesedésre hitt és rendelt a teremtő Isten, s nem vonhatta el tőlünk annak a vallás és erkölcs terén legfőbb eszközét a maga ihlető szent lelkét Adta a hitet, melyről utólérhetlen szépen így nyilatkozik Christlieb „Engedvén magunkat a J. Krisztus iránti engedelmségre foglyul vezetett, az ész nem leszen vak; sőt inkább ellenkezőleg, tisztán látóvá lesz. A hit, azaz az isteni kijelentés világosságába vetett bizalom vezet a legfőbb igazság ismeretére.” — A látás érzéket teremtve az, a földi és térbeli tárgyakra vonatkozólag, csekély értékű maradt volna a világosság teremtése nélkül; lelkünk látás érzéke: az ész, az isteni dolgokra irányásban nem törhetne volna át az idő és tér keretét, s a mulandóság és az anyag vas korlátait, s a túllevőkre, a felül levőkre, az előbb levőkre, a láthatlanokra, az aeternitásokra fel nem emelkedhetett volna maga erejétől az aeternitás és láthatlan világ urának az Istennek velünk áldásul közlött

mennyei világossága, azaz a kijelentés nélkül. — Maguk a kijelentett vallás végezzelatai és eredményei — csak egyet említek fel: a jövő életet, — felülesnek a földi természet körén, mert itt minden változó és mulandó, az oda segélő kalauz magas természetű és eredetű kell hogy legyen s így természetfelettsége nagyon természetes.

Ezekkel kívántam igazolni, hogy mi észtagadók nem vagyunk azért, hogy észfeletti igazságokat is fogadjunk el. Épen mert a vallás a maga csúcspontjain az egek egein magaslik át, s a tanulatlant is égfelé emeli, — gyökér szálaival a szív és kedély mérhetlen mélyein horgonyzik, s az ártatlan kis gyermekeknek, a szenvedő és megtérő bűnösöknek is a boldogság és vigasztalás gyöngyeit termi, s a legszegényebbet is gazdaggá teszi: ezeknél fogva a vallás nem egyedül ész szülemény, de sok tekintetben megfoghatlan tárgyaihoz való kölcsönös viszonyában, észhaladó vagyis észfeletti; tehát olyannak kell lenni az ő öskútfejének a kijelentésnek is. Ha a büszke emberi ész valahol és valamikor bukott angyalokint elesik s atheussá lesz (mire volt s van példa, s épen ez is utal az ész tévedhetősére), ily atheus ész törvényszéke előtt igen is, elismerjük, hogy elvesztjük pörünket. De a pörvesztés dicsőség leend.

Ezekből láthatja tisztelt kartárs ur! hogy csakugyan hitezetek különbsége választ el minket, mi az öök igazságokat nem pusztán emberi, de együtt, isteni és emberi oldalról, kívánjuk tekintetbe venni. Kizárólagosság azon irányzat, mely a természeti és emberi köréből vagy a természetfelettit (mint némely modernek) kizárják, vagy az emberit (mint a középkori némely orthodoxok) szorítják gépilegességre. Mi egyik szélsőségnek sem hódolunk, hanem bő és tágasabb körben mozgunk és haladunk, az emberi szűkebb kört az isteni széles körbe foglalva, a végest a végetlen keretében óhajtjuk szemlélni. Így tehát minket szükkéblűség vádja nem illet.

Ön a gyűlölet bűnét fogja ránk s oly modor és hanggal teszi azt, hogy szinte reszket a gyűlölet miatt a „Figyelmező” ellen s kisebb mérvben ellenünk is. 3 ik levele elárulja szenvedélye hevültségét. Mi nem engedjük magunkat elkapatni. A „Figyelmező” szerkesztője, kinek vallása és egyháza iránti tántorithatlan hűségét és lángoló szeretetét senki kétségbe nem vonhatja, felfedte önök irányzatának veszélyességét, s a negélyezett dogmátlanság és symbolumtalanság modern szobróról leránta a leplet s feltüntette, hogy bizony modern nézetek, modern elvek, modern fogalmak és eszmék egész bár még rendszertelen sorozatával ékítve van ama szobor. Megrendítő hatást gyakorolt a leleplezés mindkét felé. Innen van a düh és elkeseredés a leleplező ellen. — A „Figyelmező” eddig is megtette köteleességét, ezután is megteendő.

Hány közlőnyt teremtettek önök? azt tessék megszámitni. Tán csak nekünk is szabad magunkat védelmezni?

Mi gyűlöletet nem érzünk önök iránt: de elveiket rokonszenvenvünkkel nem halmazhatjuk el. Ez az igaz. De hát önök rokonszenveznek-e elveinkkel? Elvek harcát éljük. Azt hisszük, hogy a kölcsönös kibeszélés után béke korszaka állhat be, s ezt óhajtjuk: de úgy, hogy a Krisztus ügye diadalmaszkodjék.

Mi egy munkánkat sem adtuk ki németül. Önök azonnal indítványozták s ki is adták, két munkában is, prof. egyetők ismertetését, maguk dicsőítését, s az evangéliom elvük legyalázását a német világ elé. Mi nem csaptuk arcuzal a magyar geniust, mert mi se tettleg, se elv utánzásban nem németeskedtünk. — Önök szövetkeztek az unitáriusokkal is, s a hit-

tani kérdésekkel alaposan nem ismerős hazai lapok némely tulzó munkatársaival Debreczen és mi ellenünk. Mi még eddig szövetkezés nélkül nagyon is magunkban állunk. A kik önkényt csatlakoznak hozzánk a rokonelv alapján, azokat az egyház és a Krisztus iránti hűség szent kötelme indítja arra.

Végre szent igaz, hogy ez elvharczok (nem aprólékos kérdések, mint Ön akarná azt devalválni, miszerintünk a keresztyénség sarkkérdései forognak koczán, s nekünk p. Krisztus Istensége, a kijelentés, szentírás tekintélye stb. aprólékos kérdés nem lehet) gátolják a valódi szeretet-művek alkotását, belmissiót stb. Szent igaz! hogy egyházi életünk igen szegényes a skót hitrokonokéval vetve egybe. Jól érezzük ezt mi is, nemcsak, hanem méltó megindulással elkomorulunk a hiányok láttára. Az építéshez csekély erőnkkel mi is járulni igyekezünk, mihelyt az utba sodort romok félre takaríttatnak. Itt teremtő erő kell, ilyet azonban az „élet feje“ (Csel. 3, 15.) szülhet, a ki az „ő nevében való hit által erősít... s adépséget“ hogy elkövetkezzenek a „megüdülés idei.“ (Csel. 3, 16-19.) A hit felélesztése az alapteendő. Ki és mi gyengít meg a hitet, azt nem vizsgálom ezuttal, önök sem felelősök egészen; bár egy oly egyéntől is, ki 18 év óta tartja kezében az egyházi sajtó jelentékeny részét, méltán kérdehetnők: miért engedte ide jönni a dolgokat? Azt mégis állithatjuk, hogy a protestáns egyület a hitet elő nem mozdítja. Erre már sok egykori tagja is amaz együletnek megjött.

A tanbeli differentiákat önök kezdték feszegetni, önöket illeti az elsőség félre tenni, ha tudják s akarják. Annyi áll, hogy az áradat egyszerre medrébe nem térhet. Ide komolyság, és nem nevetségessé tétel az egyik eszköz.

Juda és Izrael visszasan élő testvér országa idegen rabigának a babiloni fogságnak bomlasztó próbája után ujult meg. Isten óvjon ily próbáktól!! Egészséges és józan alapokon legyen új alakulás, új erő tömörülés, annak elrontói nem leszünk. A fényes felhő: Krisztus szelleme vezessen az élet újra hanykódó hullám tengerén vagy sivár pusztaságán át bennünket és az ur népét, s testesüljön meg bennünk és önökben, hogy egy szívvel és lélekkel zenghessük el „akarat indította lábakkal haladva a könyvek völgyén át“ Newton szép énekét az „élet fejének“ a Krisztusnak:

„To Thee we look, to Thee we bow,
To Thee for help we call;
Our life and resurrection Thou,
Our hope, our joy, our all.“

„Te Reád nézünk, Előtted hajlunk meg, Hozzád fohászko-
dunk segélyért, Te életünk és feltámadásunk, Te reményünk,
örömünk, mindennünk!“ Immanuél! Immanuél! azaz: Isten
velünk! — (Ézsaiás 7, 14.)

Balogh Ferencz.

S Z E M L E.

a) Belföld.

A debreczeni jogakademia ügye

a tiszántuli egyházkerület tanügyi bizottsága és közgyűlése előtt. 1875. ápr. 14. 15.

A tiszántuli ref. egyházkerület tavaszi közgyűlését előző délután apr. 14-kén d. u. 5 órakor vette kezdetét a kerületi

tanügyi bizottság ülése Révész Bálint püspök, és gróf Degenfeld Imre főgondnok urak elnöklété alatt, az egyházkerületi tagok, a debreczeni ref. egyház küldöttei s a főtanodai 3 tanárkar, összesen 42 jelenlevő részvétele mellett. Főtárgyul tüzetett a debreczeni jogakademia sorsa és ujjaszervezése.

Először felolvastatott a közoktatásügyi miniszter ur leirata mult év decz. 26-ról, mely kivonatilag e lap 4. számában (34. l.) ismertette volt, követeltetvén azon leirat által a jogakademia 4 évre berendezése. — Majd felolvastatott ennek alapján tett véleményes javaslat az akademiái tanárkarnak. Ebben erőlyesen kimondja a tanárkar, hogy jogakademiánk a tudomány követelménye szerint újra szervezendő és négy évre berendezendő, e végre a jelenleg létező egy bölcsészeti, 3 rendes jogtanár mellé (eddig még kiegészítőleg említett erőkon kívül 2 tanár is működött volt, s működik) 3 új jogtanár választása szükséges, így 6 rendes jogtanár közt 4 évre mindazon tantárgyak besorozhatók, melyek az állami jogakademiákban előadatnak. A tanárkar kiemelte még egy theologiai és bölcsészeti tanszék felállításának sürgősségét is. Be lett mutatva a 4 évre szóló részletes tanóra rend.

Révész B. püspök ur előadja, hogy azon küldöttség, mely a jogakademia újabb költségei fedezésének kimutatására még a mult őszszel megbizva volt, 5100 frt évi kiadást tart szükségesnek és előteremtendőnek, hogy legalább a 3 jogtanári új tanszék felállíttassék; sőt kimutató az alapot is, hogy ideiglenesen, azaz, addig is, mig a kívánt évi szükséglet előteremtetnék, miből lenne fedezhető a kiadás. Felteszi végül ama fontos kérdést: akarja-e a jogakademiát e kerület magára maradvára is fentartani? — Ha igen, elfogadtatik-e a véleményező bizottság javaslata, hogy t. i. a kerület áldozatkészsége hivassék fel a cél elérésére?

Hajnal Ábel esperes: tisztán áll előtte, hogy ha a ref. szülék előtt el lesz zárva az út a maguk által fentartott s kegyelet ápolta jogtanintézetbe járítani fiaikat: e ső helyen maga az egész ref. felekezeti sinli meg; szerinte a világi elemnek kötelessége elő sorban és példaadólag felkarolni ez ügyet még pedig anyagi és erkölcsi támogatással egyaránt; itt áldozni kell még pedig az erő megfeszítésével; a vagyonosabb egyes hitrokonok, egyházmegyék világi elnökei, tanácsbírái ne csak írásbeli felhívás, de személyes hatással is kezdeményezzenek; az egyes egyházak felszólítása a mostoha időjárás miatt későbbre halasztassék. — A theologiai tanintézet tovább fejlesztése se hagyassék ki a tervből. Szóló ugy véli, Debreczen város veszi a jogakademiának legtöbb hasznát, vallja fen nem tartás esetében a legtöbb kárt, tehát első helyen hozzá kell fordulni a felhívással; nem a néma betűkre, de a személyes eleven befolyásra kell helyezni a fősúlyt; minthogy még is a jogakademia van fenyegetve legközvetlenebbül, a segély sürgősen ennek nyujtandó. Mindenáron fen kívánja tartani a jogakademiát.

Nagy István n-váradai lelkész akarja a jogakademiát, akarja az eszközöket is, mig azonban alkotmányos törvényhozás nem állapítja meg a felsőbb oktatási törvényeket, a status-quohoz ragaszkodik; még csak kormány rendelettel állunk szemben ez csak próbálás és ideiglenes intézkedésnek tekintendő.

Hajnal Ábel nem akarja Saguntum példáját utánózni, hogy a halasztás miatt elveszszünk; ő akarja minél előbb az organumot, mi által ifjaink előbb mehetnek; szebb jövőt lát tárnulni fel, mint mint volt az eddigi, érdemet kell szerezni arra a tettek kifejtése által; az eddigi állapotban maradást nem ki-

vánja, ne vegyük magunk magunknak vércét, más város és terület is áldozik, nem kell hát kétségeskedni, ha rögtön nem nyújthatnánk is a segély, egy két év alatt jobbra fordulást remél, de az időt és alkalmat addig se szalaszszuk el.

Fráter Imre segédgondnok: nem arról van szó: törvény-e vagy nem a leirat, hanem arról, a mit a tanárkar hangsúlyoz, hogy jelenleg jogakademiánk nem versenyképes és nem áll a színvonalon, ezen kell segitenünk még a törvényhozás előtt is, ez a mi érdekünk; a semmit vagy kevesettevés köpenyét nem választhatja, mert elhalad az idő felettünk; elfogadja a szervezés szükségét és módját, s ha mind a világiak, mind az egyháziak megteszik köteleességeket a kerület támogatására, az ügy sikerülni fog.

Révész Bálint a kerület a haladékokat csak időnyerés végett kérte a minisztertől, de nem tiltakozott a jogintézet javítása és tökéletesítése ellen, hiszen ezt egyházunk és vallásunk érdeke követeli, mi vallanók a kárt, ha elmaradnánk az állam, s más hazai hasonló intézetektől; mi reánk nem is parancsolatik a reform, a szükség és önérdék parancsolja azt, az ellen kellene tiltakozni, ha a mi jogiskoláink vesztéglésre, elmaradásra lennének kárhóztatva; ha maradna a statusquo, holt betűvé válnék a haladás eszméje; jövőre elmaradnának az ifjak, ha megszüntetnők a szervező t. Értsük meg a kor intő szövegét, tartsuk meg és emeljük azt a mi van, akkor legkésőbb a kebel adakozásra, mikor a szükségesség követelőleg áll elő, készüljünk tehát.

Kallós Lajos jogtanár: a jog fentartás és óvás meglevén téve az egyházi autonomiára, itt az idő a cselekvésre, ne hogy úgy járjunk mint az ostromlott jeruzsálemiek, kik ünnepnapon nem védekeztek s Titus ekkor semmisíté meg ostrom szereiket. A tett napjai a legünnepélyesebb napok. Debreczen városnak nagy szerepe volt eddig is e főiskola emelésében, történelmi multja sürgeti, nézzen előre, válhatlan kapcsolatban állván honunkban a protestantismus és alkotmányos szabadság ügye, a ki bástyát emel a tudománynak, védelmezi az alkotmányt is: Debreczen megfogja érteni, hogy első protestáns város a hazában, büszkén néznek rá másfelől is: például menend elő, s azon érdemet, mit eddigi nagysága és hűsége által vivott ki, sérelem nélkül megőrzendi; kételkedni sem szabad, hogy e város elesni engedje a jogakademiát a nélkül, hogy mindent megkísértsen, mi tőle telik. A jogakademia ujrászervezése csak lépcső egy magasb intézethez, a prot. egyetemhez, e lépcsőt meg kell tartani mindenáron, innen indult ki a felszólalás az egyetem eszméje iránt, tetteleg mutassuk meg, hogy magunk megyünk az áldozat tételben előre, akkor lesz sulya szavunknak s követniük mások is.

Németi Lajos debreczeni lelkész: visszalépésnek tartaná, ha a főiskola ez emelő lépcsőjét nem építenék tovább, felekezeti érdekünk, s mindenek óhajtása kívánja a jogakademia fentartását. Mikép? a jelenlegi állapotban nem, rendezni kell, hogy legalább a többi e nemű intézeteket megközelítse; a tanárkar kifejté, mikép eszközölhető ez, a pénzügyi bizottság kijelölte az utakat mi sem találhatunk célszerűbbet. Eddig is adakozás, áldozatok útján tartottuk fen tanintézeteinket, tehát egyesek és testületek irásban és küldöttségek által hivassanak fel minden eszközzel fentartani jog tanintézetünket.

Gróf Degenfeld Imre főgondnok ur: kívánatos, hogy ne csak fenálljon a jogakademia, de versenyképes állapotba tétessék, — a pénzalap előállítására vonatkozó véleményét elfogadja, fő reményét Debreczen város közönségébe helyezi, s

javaslatba hozza, szólítsa fel ünnepélyesen az egyházkerületi közgyűlés a nemes város hatóságát, hogy kebeléből nevezzen ki közös tanácskozásra megbizottakat s ily módon az egyházkerület által kinevezett bizottsággal élőszóval érintkezzék a támogatás módja és feltételei felől. A nemes város eddigi fényes magatartása zálog a jövőre.

Révész Bálint örömmel helyesli a gróf módosító javaslatát, az augusztusi közgyűlésre beterjeszhető lesz a közös tanácskozás eredménye; emellett azonban a felhívás kibocsátása másfelé szinte megtörténhetik.

Buzás Pál igazgató tanár kifejti, hogy jövő tanévre már a 4 évnek be kell rendeztetni, különben az államvizsgai bizottság a miniszter részéről nem neveztetik ki.

Balogh Ferencz hittanár: nagy tér áll előttünk, mindig nagyobb követelményekkel állandunk szemben s a felhívásban hangsúlyoztatni kívánja az összes felsőbb oktatás emelését, a hittanszakot is erősíteni kell egyelőre legalább egy tanszékkal.

A jogakademia fentartása, jövő évre berendezése elfogadott a küldöttség javaslata szerint a méltóságos gróf ur ajánlta fontos módosítással, s az egyházkerületi ülésre felterjesztetik.

Az egyházkerületi közgyűlés apr. 15-én déli 11 órakor vette tanácskozás alá a tanügyi bizottság felterjesztését a jogakademia ügyében. A szükséges okmányok olvasása után Litkei Péter lelkész s egyházi képviselő az összehasonlító jogtanítását is sürgeti felveendőnek.

Móricz Pál segédgondnok elfogadja a tanügyi bizottság véleményét, előkészítő út ez az egyetemhez, melyet Debreczen város érdeke is követel, jelenleg kedvezőtlen ugyan az idő az adakozásra, de míg a városi és kerületi kettős küldöttség működik, várhatóan, jobbra fordulhat az idő.

Révész Bálint: első kiindulásunk az egyesülés eszméje volt a testvér főiskolákkal; miután azonban az újabb mozgalmak oda mutatnak, hogy azok is fenakarják tartani jogakademiájokat, az egyesüléshez egyedül nem köthetjük magunkat mi sem, addig is meg kell tenni mindent, az áldott készségnek permanensnek kell lenni; mily kevés tanszék volt e század elején főtanodánkban! s azóta is mennyire szaporodott, így fog az nőni ezután is, — s miután ideigleesen fedezhető az alap, a közfelhívás kibocsátásának késésében veszély nincs.

Horty István segédgondnok: feltétlen szükségesnek tartja a jogakademiát; ha megszüntetnők más iskolában, különösen most, mikor a hitczikkek is támadoztatnak, idegen szellemet szivnának be növendékeink; ne féljünk, a buzgóság hiányzani nem fog, csak könnyítettessék meg az adakozás módja és fizetés ideje.

Barta Mór és Harsányi Sándor lelkészek szinte pártoló felszólalásaik után Kallós Lajos jogtanár ünnepélyesnek tartja e pillanatot, mert imé a jogakademia ujrászervezése közakarattal kimondatott, ezzel a jövő fejlődés oly alkatrésze rakatott le, mely az utókor előtt is örök emlétkben maradand. Kívánja, hogy a legfőbb értelem ruházza fel az egyház kormányzóit az erkölcsi hatalom fegyvereivel a cél valóítására, a szabadság védbástyájának ihlettséggel építésére; az egyházkerület élén a szellem és erő két férfja áll, kik példa és lángszavakkal a köszirtet is megindíthatják.

A közgyűlés lelkesedve kimondá a jogakademia fentartását, s a másnapi gyűlésen ki is nevezte azon tekintélyes küldöttséget, mely nemes Debreczen város küldötteivel érintkezend, a püspök és főgondnok elnökletök alatt egyházi részről Hajnal Ábel, Pap Károly, Pap Gábor és Nyiri Péter esperesek,

a világi részről Fráter Imre, Horty István, Sillye Gábor és Kulin Imre segédgondnokok választattak meg.

A 3 új jogtanár választása, valamint jelenlegi jogtanár Kovács Ferencz lemondása folytán — kinek lemondását sajnos tudomásul vette az egyházkerületi közgyűlés, üresedésbe jövőendő 4-dik jogtanáré is a következő egyházkerületi közgyűlésre halasztatott.

Reméljük, hogy a mily magas fejlődés szép útjára emeltetik a jogakademia: a hittanszaki nemes rész, az egyház e legédesb és örök gyermeke, sem fog csonkán elmaradni; leendő lelkészeinket fel kell fegyverezni a tudomány minden fegyverével, így fog e főiskola nemcsak megállani a kor hatalmával szemben, de vonzerőt gyakorolni. A mint szélesül és emelkedik a szellem láthatára: fokozatosan kell építeni a hit égfelé irányuló tornyát, különben kis pontra sülyedünk s romok borítanak el.

(B. F.)

A lelkészképeségi vizsgák Debreczenben apr. 13 és 14-kén tartattak; 2-dik vizsgára megjelent 20 tiszteletes atyafi u. m. Bedő K. Bedrik L. Béltéki L. Bugyi M. Csiki L. Dóczi I. Füredi L. Kovács Zs. Lengyel S. Marczai A. Mészáros I. Mészöly Gy. Nagy L. Sipos J. Szigeti E. Szivos K. Timár I. Urházi L. Zöld M. Zsigmond F. — közölök 4 S.-Patakon tanult volt, a többi Debreczenben.

Az 1-ső vizsgára jelentkezett 25 atyafi u. m. Bészler I. Beregszászi A. Daku L. Dombi V. Debreczeni L. Erdős K. Falusi K. Gacsai J. Kiss P. Kormány K. Kún B. Molnár L. Molnár J. Mózes A. (látogatta és látogatja a theol. fakultást Bécsben), Nagy I. Nagy S. Osváth F. Pinczés J. Rózsa S. Szabó L. Tóth L. Zöld J. Józsa G. Vekerdi Gy. Vadon M. Az első vizsgát tevők zárt teremben következő tétel felett irtak dolgozatot: „A bibliai fordításról miként kell itélni és gondolkozni a prot. egyház szempontjából; a szentirat tekintélye általában a protestáns egyházban.” — E szerint a két vizsgára összesen 45 lelkész jelölt bocsáttatott.

A debreczeni református egyháztanács s a népnevelés.

F. év ápril 11-kén d. e. 10—1 óráig nagyjelentőségű gyűlést tartott Révész Bálint lelkész és Komlóssy Imre iker elnöke alatt több mint 30 egyháztanácsos jelenlétében. Bejelentvén özv. Ferenczy Elekne urhölgy 8 arany, és egy névtelen 40 frt adományai; hitelesítettvén a nemes várossal kötött telek átadási szerződés, felvételvén a hét tagu „küldöttség véleménye” az elemi tanügy s ezzel kapcsolatos tárgyak felett. — A küldöttség a nevelés és gazdasági szakosztály kebeléből vegyesen bizatott meg, tagjai voltak: Könyves Tóth Mihály lelkész elnök, Ármós Bálint jegyző, Komlóssy Imre, Sápó Sámuel, Mészáros József, Rácz György, Balogh Ferencz, egyháztanácsosok, Gőnyei Károly és Balog Imre az egyházi pénztár részéről. — Több napi tanácskozásuk eredménye egy terjedelmes és kimerítő véleménybe foglalva ma adatott elé.

Mind a kor igény, mind az országos törvény kívánalma szerint az 5. és 6. elemi osztályok s az ismétlő iskola felállítását kimondatott. A helyi viszonyok adta helyzet folytán 4000 tantanköteles tanulóról kell gondoskodni, ezek számára 40 tanterem, melynek mindenike 80—100-ig fogadhasson be tanulókat, s 40 tanító beállítását javasolják. Jelenleg van 20 tanterem, 18 iskola épület és 18 tanítói-lak a város utczáin, nem számítva a

főiskolában elhelyezettek. 20 főtanió, kiknek lesz kötelessége az ismétlő osztályt is vezetni télen 5, nyáron 2 órán hetenkint, fizetésök lak és tüzi fán kívül fejenként 700 frt leend. Melléjük 20 altanító, (nő is lehet) egyenként 400 frt fizetéssel, minden 5 év után 50 frt fizetés emeléssel. A helybeli tanítói nyug- és gyámintézetre évenként ad az egyház 200 frt segélyt. Taneszközökre minden tanteremre 20 frtot, tehát évenként 800 frtot. A tanítói lakok és tanteremek építésén kívül, mit a nemes város vállalt el teljesíteni, igényel az ö s s z e s e l e m i o k t a t á s é v e n k é n t 24,851 frt 71 kr kiadást. Az egyház 1868 óta az ingyenesiskolázás nagy elvét léptette életbe, az ezután is fentartandó.

Jövőre az ingyenesiskolázási alap pénztára teljesen elkülönítve kezelendő a tulajdonképeni egyházi és magasabb tanügyi pénztártól, ez utóbbi terhe maradván többek közt a prot. nőnevelde 8 osztálya stb. — A nemes város járult az elemi tanügy fentartásához évenként 11,000 frt községi adománnyal (az idén tétetett folyóvá) a küllegelő bérletből, és még korábban az ingyenesiskolázás alapjára ajándékozott ezer hold földet ennek évi bérlete 10,271 frt 30 kr.

Az egyházi és felsőbb tanügyi kiadások évi kiadása 13,727 frt 57 krt vesz igénybe, ennek fedezésére, miután az ingyenesiskolázási alap teljesen elkülönítetett, a régi egyházi adó 6000 frtja mellé az egyháztagok polgári adója után kivetett 5%-től adózása szükséges. Az eddig szokásban volt 10%-től adó a községi legújabb adomány folytán tehát felére véleményeztetett leszállítatni. Ily módon az egyház összes kiadása: egyházi, felsőbb tanügyi és ingyenesiskolázási 38,579 ft 28 kr biztosan fedezve lesz.

Jövő tanévre a fiukra 3, a leányokra 2, tehát 5 helyen állítatik fel az 5-ik elemi osztály s így évenként tovább mig mindenütt kiegészülnek az osztályok.

Fráter Imre, Palay Miklós, K. Tóth Mihály, Németi Lajos, Pekár Imre, Rácz György, Balog Imre, Mészáros József, Varga Lajos alapos és meleg hozzá szólásai után közhelyesséssel, egyhangulag, sőt lelkesen elfogadtatott általában és részletében a küldöttségi vélemény s Komlóssy Imre világi elnök a gyűlés éljenzései közt formulázta a határozatot. A debreczeni ref. egyház elemi tanügye máttól kezdve teljes kifejlesztés útjára tereltetett, ujkorozaknak megyünk elébe. Szent egyház és nemes város nemes polgársága! légy nyugodt, betöltötted kötelességed, Hoses látnok jelentős szavait magadra ezután így alkalmazhatod: „nem vész el az én népem, mivelhogy nem tudomány nélkül való.” (Hos. 4, 6.)

(B. F.)

A Bethlen Gábor“ egylet érdekében.

Ha a külföldi protestantismusra vetjük tekintetünket, egyfelől a Gusztáv-Adolf-egylet, másfelől az Evangyéliomi szövetség tűnnek fel előttünk, mint oly világraszóló intézetek, melyek nemcsak az egyházat képező protestánsokat, de a különben különvált protestáns felekezeteket is egy közös terén, a jótékonyág és a szeretet — egység terén összműködés végett gyűjtik keblökbe.

A külföldi protestantismus egének e két ragyogó csillagzatának mássát hasztalan keressük a magyarhoni protestantismus borús egén, — pedig épen ezekhez hasonló csillagzatok ábrázolhatnák azon biztató égi jelt, melynek lángírásából kiteszik a jövő diadal ígéje: *In hoc signo vinces!*

Mindenütt tömörülnek a hasonló elemek más téren hazánkban is s törnek nagy czélokra; — egyedül a fényes történelmi multtal bíró protestantismus marad még egyes részeiben

szétválva! Pedig bizony méltó lenne már, miután nemzetünk egén „az éjszaka elmúlt, s a nap elközelgetett“ nemcsak, de sőt már nagyon magasan jár fejkünk felett a nap: — méltó lenne közös nagy ténynyel jelét adni annak, hogy élünk és életrevalók vagyunk, méltó lenne oly összekötő kapcsot teremtenünk, melynek összefoglaló erejét, a jézusi szeretet vonzerejét megéreznék az eddig különvált protestáns elemek.

Ily összekötő kapcsot — mely erős hitem szerint az egyetemes egyház hitéletére sem maradandó üdvös befolyás nélkül — ily kapcsot vélek én feltalálni a „Bethlen Gábor életbiztosító- és önszegélyző egyesületben,“ melynek létesítése elodázhatlan, melynek létesítése által rovandjuk le csak méltóan ama valláshős máneseit megillető kegyelet adóját.

Előttünk fekszik a „Bethlen Gábor életbiztosító- és önszegélyző egyesület alapszabályzata,“ mely e lapok 11-dik számában röviden ismertetett s mely füzet olvasása közben megragadott a tervező nemes inteniója s kénytettt a feletti igénytelen nézeteim közlésére.

Tervező életrevaló szervezetet ad a jövőd egyesületnek és lehetővé teszi azt az által, hogy az egyesületek lét-kellékeit ügyesen tudja a hazai protestáns egyház képviselői rendszerébe beléilleszteni és így az autonómia határvonalait sértetlenül hagyva, az egyesületi szigort a patriarchális egyházi kormányzattal társítani.

Nincs ez alapszabályzatban semmi idegenszerű. Az egyházközség, az esperesség, a kerület megtartja önrendelkezési jogát s a directorium egyszerűen csak a kerület (illetőleg a kerületek) állandó deputatiójának tekinthető.

Nem különben életrevaló a cél is, melyet a létesítendő egyesület elé tűz a tervező. Humanistikus és közművelődési szempontból tekintve — az 1848-ki vérmes remények meghiusulta után — a célzott körülrő tárgysorozat egyházunk anyagi jólétét illetőleg úgy is keblünk leghőbb óhaját képezék.

Az egyházak adaját örökre eltörölni; a kerületi és esperességi özvegy-árva-nyugdíj intézetek tőkétjét lelkészek, felekezeti tanárok és tanítók javára gyökeres segélyezhetés végett szaporítani; a nép vállairól bizonyos egyházi közigazgatási költségeket levenni; iskolai könyvtárak, muzeumok és egyháztörténelmi emlékek fentartására tőkét, az évi költséget előteremteni az egyesület édekeltjeinek olcsó kölcsönt nyújtani; idővel a behívatalnokok özvegyei és árvái számára menházat állítani; — ennyiben áll az egyesület célja.

A kitűzött cél számos. De ha bármely életbiztosító intézet programját szemügyre vesszük: úgy ott a fentebbi tárgysorozatnál sokkal több üzleti ágat fedezhetni fel, melyek életbiztosítás utján minden nehézség nélkül, nagy haszonnal mivelhetők.

Mennyivel komplikáltabb és több teendő van ily intézetnél, mint a Bethlen Gábor intézetnél, hol a hivatalos évi fizetések, nyugdíjak és költségek alapítása, illetőleg előteremtése egyetlen életbiztosítási mivelet, a haláleseti biztosítás által egyszerűen és előnyösen eszközölhetők, képezvén az egész fenti tárgysorozat ennek az egy biztosítási módozatnak alosztályait.

Tervező a nagy cél valóítására a leghatékonyabb eszköz közt kívánja felhasználni, — az életbiztosítást, mely koránt sincs még annyira kimerítve a létező életbiztosító intézetek által, hogy itt elég tenni és szerezni való ne akadna még magánosok közt is és, jó kezekbe letéve, kimerithetlen forrása leend a fenti szükségletek fedezetének. S ha hozzá vesz-

szük még azt is, hogy a Bethlen Gábor- intézet saját a karékpénztárában gyümölcsöztetendi életbiztosítási betételeit és hogy a tűz- és jégbiztosítási közvetítés folytán egy vele viszontbiztosítási összeköttetésben állandó intézettel érdek-egységet létesít nemcsak, hanem ezuton saját intézete részére jelentékeny mellékjövedelmi forrást nyit: — úgy a kivitel lehetősége ellen felmerülhet aggodalmak elfognak enyészni.

Azonban, mint fentebb jelzém, ideje lenne már egy közös nagy ténynyel jelét adni édes rokonságunknak, összetartozóságunknak.

Az evangyéliomi protestáns felekezetek teljes megnyerése legyen szent szándokunk!

Mi ágostai hitvallásu evangyéliomiak nem idegenkedünk a közös actiótól. Drága protestáns egyházunk anyagi jólétének megalapítására csakis így hozhatunk jó illatu áldozatot.

Álljunk a Bethlen Gábor- intézet zászlaja alá mindnyájan, mint egy ember!

Legyen Debreczen a Bethlen Gábor- egyesület metropolisa; mert övé a kezdemény.

Ha olvasunk az „Erdélyi prot. közlöny“-ben a pusztuló és pusztulásnak indult egyházakról, nem remeg-e minden belső részünk azon tudatban, hogy tehetetlenek vagyunk és nincsen oly egyházi domest kánk, mely új életre keltené a lelki éhhalál révéhez jutottakat? . . .

A katholicismus a legkisebb faluban is kicsinyelve tekint le ránk dussgazdag polczáról. Ne égesse továbbá is a lethargiánk feletti szégyenpir orcánkat!

Lengje át tavaszi gyűlésünket az ujjá szülemlett önértet tavaszi ü e lege! . . .

Adjunk testet közöttünk skót testvéreink eszményének — a Free churchnek — a szabad egyháznak, mely az államtól elhagyottan is önlábára áll, áldoz, él és hosszú életre méltó!

L á n g A d o l f,

a pestmegyei ev. esperesség főjegyzője.

Korondi Mózes (gyászrajz).

Az erdélyi reformátusok székely-udvarhelyi kollégiomát nagy csapás érte, mert folyó hó 7-kén egészen váratlanul meghalt ezidőszerű igazgatója, etédi Korondi Mózes, a physica és mathesis rendes tanára.

Temetése 9-kén volt, a háznál könyörgést tartván a néhai végrendeleti intézkedése szerint egyik helybeli pap, t. Zajzon Ferencz, a sirnál pedig búcsúb. szédet e sorok írója tartott, mint egyik tanártársa, azt igyekezvén kiemelni, hogy a néhai kartárs mindenik munka körében nem esen érzett, helyesen gondolkodott és sikerrel munkálkodott.

Részt vett fájdalunkban a helybeli róm. kath. főgymnasium és állami főreal tanoda, mindkét tanintézet ifjusága tanáraival egyetemben testületileg megjelenvén a temetésen. Ott volt a város és vidék tekintélyes népe.

Korondi Mózes született az Udvarhelyszékhez kapcsolt Bardóczfuszékben Vargyasón 1824. nov. 10-én. Elemi, közép és főtanodai tanulását Székely-Udvarhelyen végezte a negyvennyolcz előtti szervezet szerént. Mint bölcsészeti, jogi és hittani tan folyamokat végzett, sőt köztanítóságot is viselt ifju. lépett a selmeczi bányászakadémiába, hol majd két évre terjedt tanulását a forradalom szakította meg.

Az ötvenes évek elején előbb házi nevelő volt, később mint segédtanár működött a marosvásárhelyi kollegiomnál.

Innen lépett iskolánk egyik rendes tanári székébe 1856 szeptemberében.

Csaknem 19 évet szolgált iskolánknál példás buzgalommal, mint a physica és mathesis rendes tanára. Viselte a tanvezetői s több rendben az igazgatói tisztelet. Utóbbi éveiben kiváló érdemet szerzett magának az iskola pénztári rendtartásának átalakításában és a néhai Magyarországi tanárhagyatékából szerzett kollégiumi kert létrehozásában, berendezésében. Élete általában közhasznú volt.

S z a k á c s M ó z e s.

Ultramontan protestánsok!

(R.) A mit az „Evangel. Sonntagsbote“ elsőszámában irt. (I. Lapunk 8. sz.) az a liberalis elvűek nyelvén is keringt. i. az „Ultramontan Protestánsok“ czime! — Tehát a hitvallásához ragaszkodó evangélikus ember = ultramontan! Hallatlan dolog!

Mi úgy vagyunk meggyőződve, miszerint hitvallásunk mint symbolum, egyrészt a többi felekezetektől minket elválaszt, másrészt bensőleg biztos alapon kitzíti egyházunk tanát és feladatát. — Ilyen symboluma már most minden megalakultnak tekintendő felekezetnek van; hitvallás lét vagy nem lét kérdése. Azért, ha valaki azt hiszi, hogy az ágostai vagy a helvét hitvallás kor lejárt, — ám szerkesztszen mást, jobbat, sz. Írásból mélyebben merítettet! — Ezt tegye le az Esperességek zöldasztalára, hogy a vélemények s ítéletek felette köztudomásra jussanak. — Majd meglátja: mi lesz belőle! — a fentállón századok verejtéke, hite, buzgalma, véres szenvedések lelke nyugoszik.

A protestáns egyelet némely tagjai lepke módra akarnak itt is ott szakítani valamit, — de méh-szülte étek abból nem lesz. — Azért hitvallást kell követelni.

Szokás nálunk békekötésekre hivatkozni és pedig teljes joggal; de tudja mindenki azt is: hogy hitvallás nélkül a békekötés nem fedez! — Olvasni kell a törvényt, mindenütt meg van az „ágostai és a helvét hitvallású Evangélikusok“ neve! Ezek irtak, ezek alkudoztak, ezek vették fel a véres keresztiséget! — Ezen békekötések ma is paizsunk!

Azt beszélnek, hogy Pázmány üldözéseit azzal mentegették, miszerint ő nem az ágostai hitvallásukat üldözi, hanem ezen hitvallástól elesett sakramentariusokat stb. Ez is elénkbe tünteti a rendkívüli férfiu tapintatát: azonnal észrevette a rést!

S így nem mi a hitvallásunkhoz hiven ragaszkodók, hanem az ellenfeleink inkább az Ultramontanok! Ők dolgozván ellenünk nagyítják a kath. egyház befolyását, — könnyítik az ellenünk folytatott hadjáratát. A magától lehullott gyümölcsöt csak fel kell szedni; — rázni vagy egyenként leszedgetni nem szükség!

Kiki tartsa és tanítsa a maga hitvallását, majd a sz. Lélek megsegíti a jobbat megartani s a hanyatlót jobbal kicserélni az örök élet forrásánál! — Csak ne akarjunk mi dönteni, — mert ez az Ur dolga!

b) Külföld.

Az evangélikus szövetség küldöttsége Konstantinápolyban.

A törökországi keresztények üldözése megszüntetése tárgyában (lásd e lap 6-dik szám, 56. l.) az Evangélikus Alliance

(Szövetség) Londonból 6 tagból álló bizottságot küldött Konstantinápolyba Conyngham Ferencz parlamenti tag elnökele alatt, hogy emlékiratot nyújtson át a szultánnak személyesen. Jan. 21-kén érkeztek Smyrnába, hol a Marashból számkivetett török keresztény Mustapha és fia Ali, hallgattattott ki általok, hivatalos okmányt vevén fel száműzetésök oka és módjáról. A küldöttség jan. 23. ért a török fővárosba s a britt főkövettel Elliot Henriknél tisztegett, ő eszközölte ki a török külügyérnél való fogadtatásukat. Másnap a prot. egyház község tagjai nyújtottak üdvözlő szót a Szövetség tagjaihoz; sőt megjelent tisztelegni az örmény róm. kath. egyház feje is. Azarian István, előadván, mennyit kell nekik szenvedniök Erzerum és Angorában a török hatóságoktól. Azután a küldöttség az európai nagy követségeket látogatta meg, köztök az osztrák-magyar követséget is. Jan. 26. vezették be Salvet pasához, a török külügyérhez; s előadták küldetésök tárgyát; a külügyér áttette a kérvény pontjait a nagyvezérhez; innen azon feleletet nyerték, hogy a Szultán mint Kalifa, azaz a muhamedán egyház vallási főnöke is levén, nem fogadhat külföldi követséget vallás tárgyában, azon okból, nehogy megsértse muszlimán alattvalói vallásos érzületét.

Most az angol nagykövethöz intéztek feliratot, kérvén kiesszököltetni, hogy Mustafa és családja térhessen szabadon szülőföldére; az ansayrieh besorozott tanítók, kik erőszakkal és törvény ellenére fogattak el, állittassanak vissza szabadlábbon hivatalaikba; s adassék biztosíték a felől, hogy jövőre a vallás szabadság a Szultán birodalmában épen fentartatik.

A nagyvezér azon újabb ajánlata, adassék át neki a küldöttség emékirata, ő átadandja azt a Szultánnak, a küldöttség által nem fogadtatott el, e helyett egy tiltakozó iratot tettek le a britt nagykövet kezébe febr. 3-kán, hogy azt nyujtsa át Hussein Avni pasa nagyvezérhez, azzal zárván be ez iratot, „a küldöttség eltávozván Konstantinápolyból, tiszteletteljesen kijelenti a nagyvezér ő fenéégének, miszerint a követség tagjai elhárítják magokról a felelősséget azon jóindulat meghidegedéseért, mely eddig létezett Törökország irányában Angliában, és azon levertséggért, melyet a küldöttség sikertelensége támasztand Európában és Amerikában.“ — A Szultánhoz szóló kérelmet is az angol nagy követ kezébe tették le, — Elliottól elbucszottkor a nagy követ kifejezte: nem mondható eredmény nélkülinek e követség. jótékony hatása leend az ottoman udvarra annak tudata, hogy Törökország legjobb barátai a vallásüldözés tárgyában kifejezték sajnálatukat s nehézségöket; reméli, hogy az Evangélikus szövetség nem is szünend meg tovább is munkálni, míg ker. testvéreik vissza nem állittatnak jogaikba. (Ev. Christ.)

Tengereszek temploma Glasgow környékén a kikötőben 600 matróz szokott időzni, egy társaság alakult ezek evangélizálására. A tengerész-tanyában kibéreltek egy termet, átalakították olvasó teremmé s könyvtárrá és társalodgávé. Ennek közelében épült a „tengereszek kápolnája,“ a szószerkedelétől távol metszett hajócska díszíti; befogadhat e kápolna 300 egyént. A megbízott ifju evangélisták a kikötőt minden vasárnap reggel szakaszonként fellátogatják, osztanak vallásos olvasmányokat, s hívogatnak az istentiszteletre; látogatják a kórházban fekvöket, hová önként ajánlkozó ifju hölgyek menni egy elnöknő vezetésével, s a szenvedők lelkét, ha betegsögek engedi, kellemes egyházi dallamok éneklése által emelik.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.